

SÜLEYMANİ KUDRETİN AHLAKI

Av. Halit ÇOKAN

Makale

SESA
Enstitüsü

Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Enstitüsü
Institute of Social Economic and Political Research

SÜLEYMANÎ KUDRETİN AHLAKI

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ

Enbiya 82.

Av. Halit ÇOKAN

<https://sesa.org.tr/>

Tarih boyunca iktidar, insanın hem imtihanı hem aynası olmuştur. Gücün dokunduğu her el ya bir hakikati parlatmış ya da bir zulmü meşrulaştırmıştır. Bu yüzden Kur'an, kralları değil, peygamberleri hâkimiyetin temsilcisi olarak anlatır; çünkü kudret insan elinde sınırsız bırakıldığında ilahî hudutlardan taşar ve şeytanın oyun sahasına döner. **Şeytanın asıl hilesi insanı kötülüğe açıkça çağırmak değil, iyiliği kendi kudretiyle üretebileceğine inandırmaktır.** Tam burada Hz. Süleyman örneği bir dönüm noktası gibi durur; Hz. Süleyman **güçle gelen gururu değil, güçle gelen sorumluluğu temsil eder.** Kur'an, Hz. Süleyman'ı sadece hükümlanlığıyla değil, **kudretini ahlakla dengelemiş bir peygamber olarak anlatır.** Onun rüzgârı, cinleri, şeytanları emrine alması, dış dünyayı dizginlemesinden çok daha fazlasını temsil eder: İç dünyanın fethi. Zira **kudretin en tehlikeli sınırı insanın kendi benliğidir.** Kibri dizginleyemeyen biri eline geçen her imkânı şeytana teslim eder. Ama Süleyman, **"Bu Rabbimin beni denemesidir; şükredecek miyim, nankörlük mü edeceğim?" (Neml, 27/40)** diyerek gücü gurura değil, imtihana dönüştürmüştür.

Şeytanın hâkimiyet altına alınması kâinat düzeninin bir parçası olarak kaosun terbiye edilmesi anlamına gelir; **çünkü şeytanın hâkimiyet dışında kalması hükümlanlığın sigortasız kalması demektir.** Gerçek saltanat sadece itaati sağlamak değil, fitneyi de disipline sokabilmektir. Bu yüzden Kur'an, **"Biz onları (şeytanları) Süleyman'a zarar vermemeleri için gözetiyorduk" (Enbiyâ, 21/82)** buyurur. **İlahî koruma sadece Süleyman'ı değil, kudretin kendisini yozlaşmaktan korur.** Süleymanî kudret şeytanı bastırmakla değil, onu nizamın içine alıp dönüştürmekle kemale erer; bu insanın kendi karanlığını tanıması ve onu kontrol altına almasıdır. **Karanlığını tanımayan onu dışsallaştırır, tanıyan ise ona istikamet kazandırır.** Yani kendi içindeki karanlıkla yüzleşmeyen kişi, onu hep dış dünyada arar ve kurban psikolojisinde yaşar. Fakat kendi karanlığını tanıyan kişi, onu **denetleyip doğru bir yöne kanalize eder; işte bu insan olgunlaşır.** Bu yüzden Süleyman'ın hâkimiyeti görünürde dünyevî bir saltanat gibi dursa da aslında nefsin mutlak terbiyesinin sembolüdür. Hakikî hâkimiyet şeytanın iğvasına kapılmadan hükmetmektir; **güçle sınanan irade şükürle korunur.** Zira **şükür, kudretin kibirleşmesini önleyen tek ilahî sigortadır.** Hz. Süleyman'ın devleti bu yüzden sonsuz değil ama güvendir. Çünkü orada zulüm değil adalet, kibir değil tevazu, hâkimiyet değil emanet bilinci hüküm sürer.

Kur'an'a göre Hz. Süleyman'a verilen güç fiziksel bir saltanattan ibaret değildir: **“Rüzgârı onun emrine verdik... Cinlerden bir kısmı onun önünde çalışırdı, Rabbinin izniyle...” (Sebe', 34/12)**. Bu, itaatın değil, nizamın metafiziğini anlatır. Burada itaat, korkudan değil ilahî ölçüden doğar. **Şeytanın Süleyman'a boyun eğmesi aslında ilahî adaletin kendi içinde mutlak bir dengeye kavuşmasıdır**. Süleyman'ın krallığı gücün değil, hükmün tevhidini temsil eder. **Onun egemenliği ne bir zorbalık ne de kişisel ihtirasın yansımasıdır; o, Allah'ın hükmünü yeryüzünde emanet bilinciyle yürütür**. Bu noktada şeytanın yönetilmesi semboliktir. Bu sembolde karanlık aydınlığın hâkimiyetinde kalmış, kötülük nizamın dışında değil, disiplinin içinde sınırlandırılmıştır. Yani Süleymanî kudret kaosu yok etmez, onu emre boyun eğdirir.

Enbiyâ 82. Ayette geçen **“Biz onları (şeytanları) koruyup gözetiyorduk”** ifadesi, modelin özünü verir. **Bu koruma sadece şeytanın kötülüğüne karşı değil, gücün kendisine karşı bir teminattır; zira şeytanın hâkimiyet dışında kalması hükümlerliliğin sigortasız kalması demektir**. Allah, Süleyman'a kudret vermiş ama bu kudreti *ilahî denetimle* çevrelemiştir; böylece **şeytan düzenin içinde görevli kılınmış, başkaldıran değil, hizmet eden hâle getirilmiştir**. Bu ilke siyaset felsefesi açısından da evrenseldir. **Her iktidar, şeytanı ne ölçüde kontrol altına alabiliyorsa o kadar meşrudur; ahlakın denetiminden çıkan güç, ister teokratik ister seküler olsun, şeytanlaşma riski taşır**.

Şeytanın iğvası genellikle günahla değil, **kibirle başlar**. Hz. Süleyman bunu fark eden bir bilgedir; kudretini gördüğünde secdeye kapanmış, tahtını yitirdiğinde ise şükretmiştir. Böylece gücün en tehlikeli yan etkisi olan benlik zehrine karşı bir reçete sunmuştur: **“Bu Rabbinin beni imtihan etmesidir” (Neml, 27/40)**. Güç insanı imtihan eder; imtihanı geçenler şeytanı yönetir, imtihanı kaybedenler şeytanın memuru olurlar.

Bugünün dünyasında şeytan görünmez bir varlık değil, **sistemin işleyişine sinmiş kibirdir**. Teknoloji, ekonomi, siyaset, hatta dinî otoriteler bile Süleymanî sınavdan geçmektedir. **“Gerçekten Allah'ın izniyle mi hükmediliyor yoksa kişi kendi gücüne mi tapıyor?”** sorusu burada belirleyicidir. **Gerçek Süleymanî kudret servet ya da güç değil, gücün nefis üzerindeki etkisini sıfırlayabilme yeteneğidir**. Bu düzeye ulaşan bir idarede zulüm, kibir ve kötülük barınmaz; çünkü şeytan orada değil, orada hizmetkârdır.

Hz. Süleyman'ın mucizesi şeytanı zincirlemek değil, **şeytanı terbiye eden adaleti inşa etmek olmuştur**. O yüzden onun saltanatı sonsuz değil, güvendir; zira ilahî nizamı dayanır, nefse değil. **Bu model** insanlığa şu hakikati öğretir; **kudret ahlaktan bağımsızsa fesat doğurur; ahlakla birleştğinde ise şeytan bile adaletle hizmet eder**.

Hz. Dâvûd Kur'an'da kudretten önce hikmetle anılır: **“Ey Dâvûd! Biz seni yeryüzünde halife kıldık; insanlar arasında adaletle hükmet” (Sâd, 38/26)**. **Bu ayet, adaletin iktidarın ön şartı olduğunu gösterir**. Dâvûd'un saltanatı kılıçla değil hükümle güçlenmiştir; onun sesi, Zebûr, savaş meydanından değil vicdanın yankısından gelir. **Dâvûdî adalet** sadece bir hukuk düzeni değil, **hakikatle temas eden bir yargı bilincidir**. Bu modelde güç önce Allah'a, sonra adaletle teslimidir; hükmeden kişi önce kendi nefesine hükmeder. **Dâvûd adaleti tesis eden iktidarın ilk prototipidir; o saltanatı adaletle inşa eder, Süleyman ise adaleti hikmetle taçlandırır**.

Dâvûd'un mirasını devralan Süleyman, **adaletin üstüne bilgeliği koyar**. Onun devrinde iktidar kılıçtan tahtına, tahtından rüzgâra, rüzgârdan cinlere uzanır. Ama bu geniş kudret alanında bile tevazunun sesi duyulur. Kur'an onun en kudretli anında söylediği **"Bu, Rabbimin beni imtihan etmesidir"** (Neml, 27/40) sözünü ölümsüzleştirir; bu, iktidarın zirvesinden gelen bir tevazu çağrısıdır. Süleyman'ın **bilgelik modeli hükmetmek değil, hikmeti yönetmektir; çünkü hüküm Allah'a, görev insana aittir**. Bilgelik bu ayrımı unutmamaktır. Dâvûd ve Süleyman'ın temsil ettiği iki kudret tipi, **adalet ve hikmetin birbirini tamamlayan iki halkasıdır. Dâvûdî adalet olmadan Süleymanî hikmet yaşanmaz; bilgelik ancak adaletin üstünde yükselebilir, adalet ancak bilgelikle zulümden korunabilir**. Modern çağda iktidar gücün değil algının merkezine kaymış olsa da değişmeyen şey, insanın hâlâ **"hâkim olmak"** istemesidir. Oysa bu model, **gerçek iktidarın dünyayı değil kendini yönetmek olduğunu öğretir**. Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman'ın kurduğu çizgi ilahî hâkimiyetin iki kanadıdır: **Adalet ve bilgelik. Biri gücün sınırını, diğeri gücün anlamını öğretir. Adalet kudreti meşru kılar; hikmet kudreti dengede tutar**. Bu iki ilke birleştiğinde ortaya çıkan şey **insanın nefesine hükmeden devlet ve nefisini bilen iktidardır**. Adaletsiz güç, zulme; bilge olmadan güç, kibre; Allah olmadan güç, hiçliğe dönüşür.

Eskiden şeytan göze görünmez bir **vesvese** olarak anlatılırdı; bugünse sistemleşmiş bir **ideoloji** olarak karşımızda durur. Artık vesvese bireyin kulağında değil, reklamda, piyasada, siyasette ve sosyal medyada yankılanır. **Modern çağın şeytanı** insanı kötülüğe çağırıyor; **onu kendi tanrısı olmaya davet ediyor**. "Sen her şeyi hak ediyorsun, senin sınırın yok" diyor. **Bu iddia**, İblîs'in **"Ben ondan üstünüm"** (قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ) (A'râf, 7/12) sözünü yeniden üretir; fark, bu cümlenin teolojik bir isyan değil, **pazarlama sloganına dönüşmesidir**. Kudretin Süleymanî modeli yerini **ben-merkezli bir egemenliğe** bırakınca şeytan bireyin **özgürlük maskesini takarak hükmetmeye başlar**. Modern insan gücü sever ama sorumlulukla nefes alamaz; **çünkü Süleyman'ın aksine kudreti şükür değil, kimlik olarak taşır**. Bir şeye sahip olduğunda kendini var hisseder, kaybettiğinde hiç olur. Süleyman kudret kazandığında secdeye kapanmış, tahtını kaybettiğinde bile vakarını yitirmemişti. Modern hâkimiyet narsisttir; **gücü araç değil ayna olarak kullanır**. Bu, şeytanın en eski taktiğinin modern versiyonudur: **"Sen yücel, sen hükmet, sen ol."**

Bugünün insanı şeytanla değil, beğeni sayısıyla imtihan olur. Görünür olma arzusu modern gururun en rafine biçimidir. Kudretin yerini algı yönetimi, hikmetin yerini trend alınca hakikatin ağırlığına sabır gösteremeyen insan görselliğin hızına tapar. Bu, **şeytanın teknolojik maskesidir**: İnsanı doğrudan kötülüğe değil, **yüzeyselliğe davet eder; derinliği unutturur, şükür gösterişe çevirir ve Süleymanî bilgelik ekran ışığı altında kaybolur**. Modern siyaset de **"Bu Rabbimin beni imtihan etmesidir"** cümlesini çoktan unutmuştur; "unutmuştur" iyimser bir yaklaşım belki de hiç öğrenmedi, bilmedi! **Güç sınav değil hak sayılır. İktidarlar kendilerini denetleyen bir Tanrı'ya değil, kendi ideolojilerine dayanır; adalet çoğu zaman rızaya dayalı bir illüzyon olarak kalır**. Kudretin sınırını çizen ilahî ölçü olmayınca güç şeytanî bir karakter kazanır: **Her şeyi yönetebilir ama hiçbir şeyi ıslah edemez. Süleymanî kudretin ahlakı güç ile merhameti uzlaştırmaktı; modern kudretin trajedisi güç için merhameti feda etmektir**. Çıkış yolu tevazu ve tevhiddir. Süleyman'ın en büyük mucizesi rüzgâr veya cinler değil, **kudretiyle birlikte sükûnetini koruyabilmesidir**. Gücün içinde tevazu, **başarıların arasında şükür, insanlığın içinde Allah bilinci modern çağın**

kaybettiği sırdır. Süleyman şeytanı zincirledi, **biz ise şeytanı pazarlama müdürü yaptık.** Bugün insanlık kudreti teknolojiyle yeniden inşa etti ama hikmeti kaybettiği için o kudretin altında eziliyor; **rüzgâr artık uydularda ama yön hâlâ kayıp.** Süleymanî bilgelik şunu fısıldar: Güç yönünü hakikatten almadıkça iblisin oyuncağıdır.

Hız. Süleyman'ın hikâyesi aslında **her insanın iç dünyasında yaşadığı bir destandır.** Rüzgâr, cinler, şeytanlar **insandaki farklı kuvvetlerin sembolleridir: Rüzgâr arzuların hızı, cin aklın ve sezginin görünmeyen yönü, şeytan ise gururun, kıskançlığın, öfkenin dili.** Süleyman'ın bu unsurları kontrol altına alması insanın kendi iç âleminde nefsini idare edebilme gücünü temsil eder. **Gerçek saltanat dışta değil, içtedir; bir insan nefsinı yönetebiliyorsa dünyanın tüm imparatorluklarını kaybetse bile taht sahibidir. Şeytan, nefsin dışarı yansıması hâlidir.** Şeytan aslında insanın içindeki disiplinsiz enerjinin dış yüzüdür. Bu yüzden uyarı, şeytandan önce nefse yönelir. İnsan kendi içindeki Süleyman'ı uyandırmadıkça şeytan hükmeder. Süleymanî bilgelik nefsin arzusunu yok etmeyi değil, ona istikamet kazandırmayı öğretir; **tıpkı şeytanı yok etmeyi nizamı soktuğu gibi...** Mesele kötülüğü öldürmek değil, kötülüğe yön verebilmektir; **iyilik yalnızca sınırları çizilmiş bir güçte barınır.**

Bilgelik bilgiyle aynı değildir; bilgi nesneleri yönetir, bilgelik insanı yönetir. Süleyman'ın ilmi büyüye dönüşmedi çünkü onun içinde şükür bilinci vardı; kudretin kaynağının kendisi değil, kendisine emanet edilenden geldiğini biliyordu. Bugünün insanı **bilgiyi topladı ama bilgelikten koptu; zira bilgelik için sükût, sabır ve iç disiplin gerekir.** Şeytan tam burada **“bilgiyle hükmet ama kendini unut”** der; Süleymanî bilgelik ise **“bilgiyi kullan ama kendini bil”** der. Kur'an-ı Kerim, Süleyman'ın her mucizesinin ardından şükür vurgular: **“Bu Rabbimin beni denemesidir”** (لِيَبْلُوَنِي ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ) (Neml, 27/40). **Şükür ilahî bir fren sistemidir; o olmadan insan kontrolsüz güce dönüşür. Süleyman'ın sırrı sahip olduklarını mülkiyet değil emanet görmesiydi; emanet bilinci her türlü şeytanî kibri yakar.** Her nimetin ardında **“Bu bana değil, Rabbime ait”** diyebilen kalp, vesveselere karşı dokunulmaz hâle gelir. Her insan bir iç saltanatın varisidir; kiminde rüzgâr esiyor, kiminde cinler çalışıyor, kiminde şeytan hâkim. **Kalbin tahtına şükür oturduğunda hepsi düzene girer. Gerçek Süleyman dış dünyayı değil, kendini yönetendir; kudretin huzura, hareketin dengeye, benliğin secdeye dönüştüğü insandır. “Kim nefesine hâkim olursa o kendi Süleyman'ıdır; kim şükürle hükmederse onun krallığı yıkılmaz.”**

Bugün dünyanın en kudretli devletleri teknolojiyle göğü denetliyor, uydularla yeryüzünü izliyor **ama kalplerin çılgınlığını duyamıyor.** Gazze'de çocuklar enkazın altından “imdat” diye bağırırken güçlüler **“stratejik denge”** diyerek susuyor. **Bu sessizlik şeytanın modern maskesidir; artık o, zulmedenlerin değil, seyredenlerin vicdanında yaşıyor.** Süleyman'ın elinde şeytan zincirlenmişti; bugünün elinde şeytan mikrofonu tutuyor. **İktidarlar adaleti değil çıkarı dinliyor; insanlar vicdanı değil ekranı izliyor; kudretin kalbi boşalıyor çünkü bilgelik devre dışı kalıyor. Gazze insanlığın ahlak testidir; orada bombalanan evler kadar sessiz kalan diller de yıkılıyor.** Bu çağın en korkunç sessizliği zulmün değil, **güç sahiplerinin suskunluğunun sessizliğidir.** Eğer Süleymanî kudret adaleti hikmetle, kudreti şükürle birleştiriyorsa bugünün devletleri bu bilgelikten koparak **Firavunî** bir düzene düşmüştür; şeytanı yönetememiş, onunla stratejik ortaklık kurmuşlardır. Şeytan artık bireyleri değil devletleri iğva eder; **“güvenlik”** adıyla **cinayet**, **“barış”** adıyla **kuşatma**,

“medeniyet” adıyla sömürü meşrulaştırılır. Bu stratejinin en ince perdesi dildir; ilk isyandaki gibi önce anlam çarpıtılır: **“Ben ondan üstünüm.”** Bugün bu cümle uluslararası sistemin sloganına dönüşmüştür: **“Biz daha gelişmişiz.”** Güç hikmetten kopunca **adalet küle dönüşür; Gazze bu küllerin ortasında adaletin yeniden doğuşunu bekleyen bir sabır taşı gibi durur.**

Kudretin en tehlikeli hâli aktif zulüm değil, **pasif sessizliktir;** çünkü zulüm eninde sonunda açığa çıkar, **sessizlik ise meşrulaştırılmış kötülüktür.** Bugünün güçlülere gücü gözetiyor, adaleti değil. Süleyman kudretinde şükür vardı; modern kudrette çıkarın tapınması var. **Şeytan artık lanetlenmiş bir varlık değil, kalkınma politikalarına entegre edilmiş bir sistemdir;** bombalarla değil, **metinlerle meşrulaştırılmış bir kötülük. Bu kötülüğün sessiz tanıkları şeytana ortak yazılan bir tarih sayfasıdır.** Eğer Hz. Süleyman bugün yaşasaydı, şeytanı zincirlemek için saray değil, diplomasi masası kurar; **“Kudret Allah’tan değilse şeytanındır”** derdi. Gazze bu cümlenin yankısıdır; yıkılan evlerin tozunda modern dünyanın ahlâksız ilerlemesinin faturası yazılıdır. **Teknoloji büyümüş, insan küçülmüş; devletler güçlenmiş, vicdan zayıflamıştır.** Ama bir çocuk hâlâ “Allahu Ekber” diyorsa o ses Süleymanî bilgelikten geriye kalan son yankıdır. “Süleyman şeytanı yönetmişti; bizse şeytanla müzakere ediyoruz.” “Gazze’de yıkılan evler değil, insanlığın vicdan terazisidir.”

Av. Halit ÇOKAN